

Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu: İran nükleer tesislerini gizlemekten, Batı da önyargılardan vazgeçmeli

İçeride ve dışarıda birçok problemle karşı karşıya kalan Türkiye'nin komşuları arasında problem yaşamadığı tek ülke İran. Türkiye ile ilgili -en azından şu sıralar- görünürde bir problemi yok, ancak özellikle 2005'ten yani Mahmud Ahmedinejad'ın iktidara gelmesinden sonra İran'ın, İsrail ve Amerika başta olmak üzere birçok devletle nükleer silah çalışmaları nedeniyle arası açıldı. İran nükleer silah üreterek ve bunu bir gövde gösterisi haline getirerek, belki de İsrail'e gözdağı veriyor. Ancak süreç, son dönemde Amerikalı bir diplomatın iddia ettiği gibi İsrail-İran savaşına dönüşürse başta Türkiye olmak üzere Müslümanların yaşadığı ülkelerin canı sıkılacak. Peki, bu noktaya nasıl gelindi ve gelecek günlerde neler olacak? Bu sorunun cevabını Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı ve Avrasya Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu ile aradık... | **Söyleşi: İbrahim Baran**

Ahmedinejad'ın 2005 Haziran'ında Cumhurbaşkanı olmasının ardından İran'ın söylemleri önceki yıllara göre daha da sertleşti. Ahmedinejad İran'da neyi değiştirdi?

Ahmedinejad İran'da bir şeyleri değiştirdi, doğrudur. Ama öncelikle İsraililerin ilginç bir ifadeleri var, onu paylaşmak isterim: "Ahmedinejad aslından bizim cumhurbaşkanımız." Ahmedinejad göreve gelir gelmez "Siyonizm yeryüzünden silinmeli" gibi bazı açıklamaları oldu.

İranlılar İsrail'in adını bile ağzına almıyorlar. İsrail'e karşı böyle ilginç bir yaklaşımları da var...

İranlı devlet adamları İsrail kelimesini fazla kullanmazlar ve "Siyonist devlet" tanımını kullanırlar. Siyonizmin de yeryüzünden tamamen silinmesini isterler. Bu gibi açıklamalar Avrupa'da İran'la ilgili çok fazla kaygı olmayan devletleri önemli ölçüde harekete geçirdi. Çünkü İsrail'in Amerika'da ciddi etkisi var. İsrail'in İran konusunda Amerika'nın dış politikasıyla çok ortak paydası var. Ama Avrupa'da gerek Almanya, gerek Fransa ve bir miktar da İngiltere; "İran gerçekten de bu silahları yapabilir mi? Yapsa ne olur?" gibi düşüncelerle İran'ı tehdit unsuru olarak görmüyorlardı. İran'ın nükleer programı konusunda, hem Amerika'nın hem İsrail'in çok da memnun olmadığı, Avrupa Birliği üçlü-

Kimdir:

Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu, 1997-2011 yılları arasında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi olarak görev yapmıştır. 1995 yılında Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Araştırmaları Enstitüsü bursu ile İsviçre’de; 1996 yılında Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı bursu ile İngiltere’de Southampton Üniversitesi’nde; ve post-doktora bursu ile 1996/1997 akademik yılı boyunca ABD’de California Monterey Enstitüsü’nde “Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu” üzerine araştırmalar yapmış ve eserler yayınlamıştır. 2003 yılında doçent olmasının ardından 2004/2005 akademik yılında davet edildiği Harvard Üniversitesi’nde akademik çalışmalarını sürdürmüştür. Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde kurulan NATO Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi’nin Akademik Danışmanı olan ve ileri derecede Fransızca ve İngilizce bilen Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu, Okan Üniversitesi Öğretim Üyesi’dir. Prof. Dr. Ayşegül Kibaroglu ile evli ve bir çocuk babasıdır.

sü olarak bilinen Fransa, İngiltere ve Almanya Dışişleri Bakanları’nın 2003 Kasımı’nda Tahran’a gitmesiyle başlayan Avrupa Birliği-İran nükleer görüşmeleri sürecinin sonucundan da anlaşılıyor. O dönemde, Avrupa Birliği ülkeleri de Amerika’nın iddia ettiği kadar İran’ın ileri seviyede nükleer gücü olduğunu düşünmüyordu. Hele askerî harekât gibi bir girişimin son derece yanlış olacağını söylüyorlardı.

O halde Batı, İran konusunda kendi içerisinde bölünmüş görünüyordu.

Evet, yakın zamana kadar durum öyleydi. Ancak, Ahmedinejad açıklamaları bunun değişmesine etkili oldu.

2003-2005 dönemindeki veya öncesindeki tutumlarının aksine, Avrupa’daki liderler arasında, Avrupa’yla Amerika ve İsrail arasında bir birliktelik sağlandı. Bu birliktelik artarak devam ediyor. Bunu çok rahatlıkla söyleyebiliriz.

AHMEDİNEJAD ADETA İSRAİL VE ABD LEHİNE KONUŞUYOR

Ahmedinejad’ın İsrail karşıtı söylemleri İsrail’in işine mi yaradı?

Hem de çok ciddi bir şekilde. İsrailli diplomatlar ve akademisyenler bu durumu biraz da espiyle karışık olarak, “Ahmedinejad bizim yıllardır uğraşıp da yapamadığımızı iki konuşmasıyla yaptı. Ona teşekkür ediyο-

ruz. O aslında bizim cumhurbaşkanımız” gibi sözlerle ifade ettiler. Tabi Ahmedinejad’ın açıklamaları, hem kendisinin siyasetteki birikimiyle, yaklaşımıyla, ideolojik duruşuyla alâkalı olarak, hem de o güne kadar 8 yıllık Hatemi döneminde, özellikle İran’ın nükleer programı konusunda taviz veren bir tutum sergilediği şeklindeki görüşün İran’da hâkim olması sebebiyle içerideki hoşnutsuzluğu dışarıya yansıttı. 2004 ve 2005 yıllarında İran’a gitmiştim. Oradaki yetkililerle yaptığımız sohbetlerde, İran’ın nükleer alandaki çalışmaları hakkında daha fazla açıklık sağlaması konusunda bir görüş ortaya koyduğumuzda İranlılar tarafından “kendi toplumumuza göre buradaki siyasi ortama göre batılı ülkelerin taleplerini karşılamak konusunda o kadar ileri bir aşamadayız ki, eğer biraz daha ileri gidersek radikaller bizi yerimizden ederler ve tersine sert politikalar izlerler” gibi ifadeler kullanılmıştı. Yani o dönemde çok net olarak İran’ın içinde, Batı ile nükleer konuda müzakereler yapılmasını gereksiz bulan, hatta daha da ileriye giderek görüşmeye katılanları ülkenin çıkarlarına darbe vuran hainler olarak niteleyecek kadar sert eleştiren kişiler vardı. Ardından 2005 Haziranı’ndaki seçimi Ahmedinejad kazandığında ülkedeki radikal grupların tepkisinin dışarı vurduğu bir durum ortaya çıktı.

İran’da bulunan radikal gruplar, Ahmedinejad’ın iktidara gelme ihtimalini düşünererek buna uygun bir pozisyon mu belirlediler?

Tabi, seçimler öncesinde Ahmedinejad’la birlikte havanın değişeceğini hisseden İranlı bürokratlar zaten Batı’yla temaslarını koparmışlardı. Ahmedinejad göreve geldiğinde bütün görüşmeleri askıya aldı. Bu süreç onun ilk dönemi boyunca Batı’yla İran arasında diplomatik ve siyasi anlamda Batı’nın kaygılarını giderecek gelişmelerin önünü tıkadı. Bu dönemde İran nükleer çalışmalarına çok fazla ara vermedi. Aslında hiçbir dönemde ara vermedi. Bu sebeple, Haziran 2009 seçimlerinde ekonomiyle ya da İran’daki yaşam şartlarıyla ilgili Ahmedinejad’a yönelik suçlamalardan çok, nükle-

er konuda izlediği politikanın İran’ın çıkarlarına darbe vurduğu eleştirisi çok etkili oldu.

Muhalefet Ahmedinejad’ı iç politikayla ilgili meseleler yerine, dış politikaya ait bir mevzu üzerinden mi köşeye sıkıştırmaya çalıştı?

Elbette. Normalde, dış politikaya ait bir meselenin seçimlerde çok fazla gündeme gelmemesi gerekir. Doğu’ya doğru gittikçe, dış politikayla ilgili meselelerde toplumsal ve siyasi konsensüsün sağlanmaya çalışıldığı görülür. Ahmedinejad’ın -kimilerine göre duyarsızlık olarak ifade edilen- 2005-2009 yılları arasında izlemiş olduğu

nükleer politika içeriden çok ciddi eleştiri alınca seçimlere giderken bu konuda bazı açıklamalar yapmak zorunda kaldı. Seçim sonrası süreçte bu derece sert bir politika izlemeyeceği konusunda bir takım söylemler geliştirdi. Uluslararası güvenlik ve istikrar açısından İran’ın nükleer programının barışçı seviyede kalması çok önemli. İran’ın uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını kullanması kadar yükümlülüklerini de yerine getirmesi açısından da çok önemli. Eğer İran uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmezse sadece bu konuda olumsuz bir örnek teşkil etmeyecek. Bununla birlikte İran’ın nükleer programı bölgedeki birçok ülkeyi de güvenlik tehdidiyle karşı karşıya bırakacak ve önlem almaya sevk edecek. Ve belki de başka ülkeleri de “İran’ın nükleer gücü varsa

biz de yapalım. Madem uluslararası bir anlaşma var ve İran bunu tanımıyor, biz de tanımayabiliriz” noktasına getirebilecek.

İRAN ULUSLARARASI HAKLARINI KULLANIYOR

Ahmedinejad ve daha genel çerçevede İran, uluslararası anlaşmalara rağmen, daha da önemlisi Amerika ve İsrail’e rağmen –bu devletlerin neler yapabileceğini görmek için özellikle son 10 yıla bakmak yeterli- neye güvenerek bu şekilde hareket ediyor?

Nükleer alanda İran uluslararası doğan haklarını kullanıyor. Bunu söylemek mümkün. Bu haklar çok somut

İran uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmezse sadece bu konuda olumsuz bir örnek teşkil etmeyecek. Bununla birlikte İran’ın nükleer programı bölgedeki birçok ülkeyi de güvenlik tehdidiyle karşı karşıya bırakacak ve önlem almaya sevk edecek.

bir şekilde ifade edilmiş. Bunları kullanmakta herhangi bir yanlış yok. Her ülke kendi hakkını kullanmak ister. Ama diğer taraftan İran, sorumluluklarını bana göre ve birçok kişiye göre tam olarak yerine getirmiyor. Uluslararası anlaşmalardan doğan haklar derken de, 1968’de imzalanıp 1970’te yürürlüğe giren Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’na taraf olan ülkeler nükleer silaha sahip olmadıkları ve bu yola giden herhangi bir girişimde bulunmadıkları takdirde, nükleer enerjiden barışçı amaçlarla yani elektrik üretmek, tıpta ve tarımda kullanmak gibi çeşitli barışçı amaçlı dediğimiz yöntemleri kullanması ve bu yönde teknoloji geliştirmesi, bilimsel birikim olması gibi haklardan bahsediyoruz. Uluslararası anlaşmalar bu gibi hakları destekliyor, teşvik ediyor. Bunu sadece kendi başlarına değil bu konuda gelişmiş ülkelere işbirliği yaparak da geliştirme imkânını sağlıyor. Bunlar içinde uranyum zenginleştirmek de var, plütonyum ayırıştırmak da var. Doğal Uranyum içinde binde 7 oranında bulunan U-235 izotopunu %3,5 ile 5 arasında zenginleştirince nükleer reaktörlerde kullanılan yakıt üretilir. Bunun için de zenginleştirme tesisi kurulması gerekir. Dünyada tabi her ülke hem reaktörü kurup hem zenginleştirme tesisi kurmuyor. Çünkü bu tesisler çok büyük ve pahalı, ayrıca ileri teknoloji gerektiriyor. Bu tesisler çalışırken çok yüksek enerji harcıyorlar. Bu yüzden birkaç ülke bir araya gelip ortak yakıt üretim tesisi kuruyorlar ve bu yakıtı üretiliyorlar. Korkulan olay şu: Zenginleştirme oranını yakıtlarda kullanılan % 3,5 seviyesinden % 90’lara çıkarılırsa nükleer silah üretilecek duruma geliyor. İran’ın Tahran Araştırma Reaktörü’ne koyduğu yakıt % 20 oranında. Bu çalışmalar nükleer silah yapma amacı gütmeyen sürece uluslararası hukuk açısından bir sakıncası yok.

Ancak birtakım niyetlerden bahsediliyor.

Niyet ölçer bir mekanizma yok. Niyetlerin siyaseten değişmesi çok kolay. İmkân kabiliyetler uzun sürede değişir. Bir tesis kurmak onu çalıştırmak, oradan bir şey üretmek 15-20 seneyi alır. Ama bir bakarsınız iki sene içinde Türkiye’nin bazı komşuları ile ilişkileri tersine dönmüş. O yüzden bir ülkenin sahip olduğu imkân kabiliyetleri hangi niyetler çerçevesinde geliştirdiği konusu burada sorun teşkil ediyor.

İran’ın söylemleri Amerika ve İsrail’in uluslararası kamuoyunda İran’la ilgili oluşturmaya çalıştığı algıyı güçlendiriyor mu?

İran’ın söylemleri, İslam devriminden bu yana başta Amerika ve İsrail olmak üzere Batı’ya karşı

Tahran’da Şah devrilip Ayetullah Humeyni

gelip rejimi devralmasının ardından Tahran’daki Amerikan Büyükelçisi Washington’a “Burada bir devrim oldu ne yapacağız?” diye soruyor. Amerikan Dışişleri Bakanlığı’ndan gelen cevap şu: “Bize karşı herhangi bir tutum değişikliği olmadığı sürece onlara karşı tutumumuzda bir değişiklik olması söz konusu değil.”

Önce aşağılayıp, ardından da direterek iş yaptırmaya kalkan Batı karşısında, “peki” diyerek bütün beklentileri gerçekleştirecek bir İran beklentisi, birazcık tarih okumuş insanlar için kabul edilebilir bir durum değil.

oldukça sert. Bir parantez açarak bir şey söylemek istiyorum. Dünyada birçok insan İran’da İslam devrimi olduğu andan itibaren Amerika ile İran’ın ilişkilerinin kötüleştiğini düşünüyor. Aslında öyle değil. Bu konuda Amerikan Ulusal Güvenlik Arşivleri’nde yaptığım araştırmalarda Tahran’da Şah devrilip Ayetullah Humeyni gelip rejimi devralmasının ardından Tahran’daki Amerikan Büyükelçisi Washington’a “Burada bir devrim oldu ne yapacağız?” diye soruyor. Amerikan Dışişleri Bakanlığı’ndan gelen cevap şu: “Bize karşı herhangi bir tutum değişikliği olmadığı sürece onlara karşı tutumumuzda bir değişiklik olması söz konusu değil.” Yani devrimin

bizatihi kendisi Amerikan-İran ilişkilerini bozmadı. Ama hemen ardından gelen Tahran’daki Amerikan Büyükelçiliği’nin basılması ve takip eden yıllarda İsrail ve Batı karşıtı söylemleri ve tabi İran’ın imkân kabiliyetinin askerî kapasitesinin gelişmesi ilişkilerin bozulmasına neden oldu. Amerika ve İsrail, son dönemde İran’da askerî kapasite gelişirken nükleer silah için gerekli bilimsel ve teknolojik altyapının geliştirildiğini görünce İran’ın nükleer tesisleri askerî amaçlarla geliştirdiğini düşünmeye başladılar. Çünkü İran’ın nükleer enerjiye ihtiyacı yok. Dünyada en büyük petrol ve doğal gaz yatakları neredeyse ikinci, üçüncü sırada.

İran'ın bu süreçte, İsrail ve Amerika'nın iddialarını haklı çıkaracak girişimleri mi oldu o halde?

Bir takım girişimler oldu tabii. Bunların en önemlisi uranyum zenginleştirme tesisi Natanz, 1984 yılından itibaren Çinliler tarafından kurulmaya başlandı. Ve bu tesis 2002 yılına kadar İranlı muhaliflerin Washington'da yaptıkları bir toplantıda açıklamasına kadar İran tarafından uluslararası kamuoyuna duyurulmadı, gizlendi. İran ülkedeki bütün tesislerini bildirmek zorunda değil, ama nükleer silah yayılmasını önlenmesi anlaşması bu çerçevede Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile yaptığı protokoller gereği İran'ın Natanz'daki tesisi Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na belli bir aşamadan itibaren bildirmesi gerekirdi. 18 yıllık bir unutkanlık tabii ki kimseyi inandırmıyor bu konuda. Nükleer reaktör yakıtı üretmek amacıyla böyle bir tesis kuruyorsunuz. Ama siz bu tesisi 18 yıl dünyaya söylemeden, gizli bir şekilde kurarsanız uluslararası kamuoyuna bunu açıklayamazsınız. Doğal olarak herkes şüphe duymaya başlar. Uluslararası arena da tartışmalar devam ederken İran, 2003-2005 döneminde Avrupa Üçlüsü olarak biline ülkelerin de girişimleriyle Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na bazı tesislerini açtı. O dönemde denetlemelerde çok da fazla bir şey çıkmadı. Çünkü nükleer silah yapıyor iddiasını doğru layacak çalışmalar ancak çok ileri safhada ortaya çıkıyor. İran tam da bu aşamada işbirliğini kabullenmişken, 2005 yılında Ahmedinejad iktidara geldi ve ilişkiler tekrar kopma sürecine girdi. Tam tartışmalar bitti bitecek derken İran'ın bu sefer de gizli olarak Kum kentinde başka bir uranyum zenginleştirme tesisi yaptığı ortaya çıktı. Hatta bu konuda Amerika Başkanı sahip olduğu istihbarat hakkında açıklama yapmadan önce, İranlı yetkililer kendileri açıkladı. Ve Orada İran'ın Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'yla imzalamış olduğu protokollerdeki sorumluluklarını yerine getirmediği tartışması oldu. Uluslararası anlaşmalardan doğan hakları kullanmak her ülke için tabii ki vazgeçilmez tartışılmaz bir hak. Ama her hakkın karşısında bir sorumluluk var.

İsrail, İran'ın nükleer konuda geri dönülemez aşamaya geleceği noktayı kabul edilemez görüyor. Nükleer silahların yapılmasını bir kenara bırakın, İran'ın gerektiğinde çok kısa sürede silah yapacak kadar bilimsel ve teknik hazırlık seviyesinde olmasını da kabul edilebilir bulmuyor.

Sorumluluklarını yerine getirmiyor ve uluslararası hukuka göre herhangi bir yaptırıma da maruz kalmıyor. Şu durumda İran, uluslararası anlaşmaların boşluklarından mı istifade ediyor?

Bunu söylemek mümkün. Uluslararası anlaşmaların boşluklarından her ülke istifade etmek ister. Üstelik sırf bunu gerçekleştirmek için planlı programlı hareket eder. Burada kusuru tek başına İran'a yüklemek yanlış olur. Batı da İran hususunda çok ciddi hatalar yapıyor. Bir kere İran'la ilgili ifadeler çok sert ve aşağılayıcı. Özellikle Amerikalı yetkililere diyoruz ki; "İran'ı bu kadar aşağılıyorsunuz, çok sert ifadelerle suçluyorsunuz. Ve bütün bunlardan sonra, İran gibi 2500 yıllık bir geçmişi olan, medeniyet kurmuş büyük imparatorluklar kurmuş bir devletin karşınıza gelip boyun büküp 'haklısınız' demesini mi bekliyorsunuz? Bir defa önce söyleminizi düzeltmekten başlayın." Önce aşağılayıp, ardından da direterek iş yaptırmaya kalkan Batı karşısında, "peki" diyerek bütün beklentileri gerçekleştirecek bir İran beklentisi, birazcık tarih okumuş insanlar için kabul edilebilir bir durum değil. Amerika için tutum değişikliği şart.

İSRAİL İRAN'I VURACAK DEMEK DOĞRU DEĞİL AMA MUHTEMEL

İsrail'in İran'ı vuracağı konusu geçenlerde gündeme geldi. Sonra Amerika'nın İran'a girmesi sürekli konuşuluyor.

Böyle bir şey gerçekleşir mi? Gerçekleşirse İsrail ya da Amerika Irak'ta, Afganistan'da olduğu gibi "başarılı" olabilir mi?

İsrail ile Amerika'yı burada ayrı ayrı değerlendirmek gerekir İsrail'in güvenlik konularına yaklaşımı ve onların kendi paradigmaları çok farklı. Her zaman söyledim bir şey var: İsrail sanki başka bir gezegen ve başka bir zaman diliminde yaşıyor. Derslerde anlattığımız, uluslararası güvenlik teorilerini anlatırken bahsettiğimiz caydırıcılıktan güvenlik konularına kadar birçok kalıba uyan bir devlet değil. İsrail hiçbir şekilde güvenlik tehditlerinin devam etmesini istemez. Sıfır tehditle yaşanan bir ortam çok steril bir güvenlik ortamı dünyada maalesef yok. Hele Türkiye gibi içeride ve dışarıda bu kadar çok yoğun güvenlik tehditleri ile mücadele

etmek zorunda kalarak yaşasalardı ne yaparlardı, bilmiyorum. “İsrail’in İran’a karşı bir saldırı yapar mı?” sorusuna “hayır” demek mümkün değil. Ama tabii ki tamamen keyfi bir takım değerlendirmeler yaparak “evet” demek de doğru olmaz. İsrail, İran’ın nükleer konuda geri dönülemez aşamaya geleceği noktayı kabul edilemez görüyor. Nükleer silahların yapılmasını bir kenara bırakın, İran’ın gerektiğinde çok kısa sürede silah yapacak kadar bilimsel ve teknik hazırlık seviyesinde olmasını da kabul edilebilir bulmuyor. Dolayısıyla bu aşamaya gelindiğinde harekât girişiminde bulunma olasılığını daha yüksek görmek lazım. “Şu zaman vuracak” demek bizim işimiz değil. İsraililer “İran’a saldırmanın bir maliyeti de var. Ama saldırmamanın da bir maliyeti var” diyorlar. Yani İran’ın nükleer silah sahibi olması bir daha hiçbir İsrailinin kafasını yastığa koyup, rahat bir şekilde uyumasına fırsat veremeyecek. İranlılar da İsrail’i vurmak gibi bir niyetleri olmadığını, eğer böyle bir niyetleri olsa, isteseler yalnızca nükleer silahla değil, elinde bulundurduğu başka birçok silahla bunu başarabileceğini ifade ediyor. İran’ın nükleer silaha sahip olması tehdidi İsrail açısından -kendi ifadeleri ile söylüyorum- “kabul edilemez bir durum” olarak görülüyor. Dolayısıyla, bununla ilgili bir girişimde bulunmaları çok da şaşırtıcı olmayacak. Amerika da artık zaten birçok noktada hem ekonomik olarak, hem siyasi olarak Ortadoğu konusunda daha az maceracı politikalar üretmeye çalışıyor. Ve bunu sadece Obama’nın da son döneminde görüyoruz. Obama çok hızlı giden bir aracı bir anda durduramayacağı için yavaşlata yavaşlata bu noktaya geldi. Gerek bölgesel, gerek küresel alanda tansiyonu azaltmaya yönelik çok önemli bir takım politikalar geliştirmeye çalışıyor. Bu sebeple işin içinde bir de Suriye gibi çok hassas bir konu varken diğer taraftan İsrail ile İran arasında bir çatışma riski varken yangına körükle gitmek istemeyecektir.

TÜRKİYE KENDİ ÇIKARLARINI KORUYOR

Olası bir saldırı olması durumunda Türkiye’nin pozisyonu nasıl olur?

Türkiye’nin konu ile ilgili görüşü, “İran’a yönelik bir askerî harekâta herhangi bir şekilde ne topraklarımı kullandırırım ne hava sahamı kullandırırım ne de bir şekilde katkı yaparım. Hatta bunu kesinlikle tasvip etmem. Gerekirse karşı önlemler alırım” şeklinde. İran Türkiye’den böyle bir açıklama bekliyordu zaten.

Türkiye burada kendi çıkarlarını mı düşünüyor?

Kesinlikle. Diğer taraftan Türkiye’nin bu açıklamaları Batı’da sanki Türkiye İran’ın nükleer programına kayıtsız, ilgisiz kalıyor ya da hiç önemsemiyor hatta neredeyse teşvik ediyor gibi bazıları daha ileri ifadeler kullanıyor. İran nükleer silaha sahip olduğu takdirde

bundan en fazla olumsuz olarak etkilenecek olan ülke Türkiye. Türkiye ile İran her ne kadar Kasr-ı Şirin’den bu yana ciddi bir sınır sorunu yaşamamışsa veya çatışma yaşamamış olsa bile, belli bir rekabetin söz konusu olduğunu biliyoruz. Zaman zaman özellikle yakın dönemde hatta içinde bulunduğumuz günlerde de bazı tansiyon yükselmeleri oldu. İran ile Türkiye arasında çatışma olmamış olması bugüne kadar sadece her iki ülkenin birbirlerini sevmelelerinden kaynaklanmıyor. Her iki ülke de birbirinin gücünü biliyor. Dolayısıyla Türkiye - İran arasındaki denge bugüne kadar ki ilişkilerin iyi seviyede kalmasını sağladı. Ama nükleer güç İran’a sadece askerî anlamda değil daha önemlisi siyasi anlamda,

psikolojik anlamda öyle bir üstünlük verebilir ki Türkiye dâhil bölge ülkelerine karşı çok daha sert ve köşeli politikalar izleme ihtiyacı duyabilir.

Böyle bir tehdidi önleyecek herhangi bir güvencesi var mı Türkiye’nin?

Türkiye’nin NATO üyesi olması bir güvence olabilir belki. Batı ile olan ilişkileri güvence, ama NATO’yu 1991’de çağırdığında Saddam Hüseyin’e karşı çok geç gelmişti ve çok yetersizdi. “Türkiye NATO’dan çıksın, NATO bir işe yaramaz” demiyorum. Ama “nükleer silahlı bir İran’a karşı NATO’nun varlığı Türkiye’ye güvence olur mu?” başlı başına bir soru işareti. ■

Türkiye’nin NATO üyesi olması bir güvence olabilir belki. Batı ile olan ilişkileri güvence, ama NATO’yu 1991’de çağırdığında Saddam Hüseyin’e karşı çok geç gelmişti ve çok yetersizdi. “Türkiye NATO’dan çıksın, NATO bir işe yaramaz” demiyorum. Ama “nükleer silahlı bir İran’a karşı NATO’nun varlığı Türkiye’ye güvence olur mu?” başlı başına bir soru işareti.